

AZ APRÓFALVAK ELTÉRŐ FEJLŐDÉSE AZ ORFŰI TURISZTIKAI DESZTINÁCIÓBAN HUSZTÓT ÉS KOVÁCSSZÉNÁJA PÉLDÁJA ALAPJÁN

GONDA TIBOR - BENCZE SZABINA

THE DIVERSE DEVELOPMENT OF SMALL VILLAGES IN ORFŰ TOURIST
DESTINATION THROUGH THE EXAMPLE OF HUSZTÓT AND KOVÁCSSZÉNÁJA

Basic settlement sociology issues of these days are the unfavourable social and economic processes going on in the small villages, including the continuous decline in the population of the settlements, the lack of potential human resources, and finally out-migration. Similar problems can be detected in the case of Husztót and Kovácsszénája as well. The solution is in the practical implementation of small-scale rural innovation adjusted to the endowments of the respective settlements. This issue is discussed by the paper in which, on the basis of a quantitative research, the diverse development paths of two tiny Baranya county villages with similar environmental conditions, Husztót and Kovácsszénája are demonstrated, and the reasons for the differences are explored.

BEVEZETÉS

Magyarország településállományának egyharmadát az aprófalvak adják. A 2011-es népszámlálás adatai szerint a 3154 településből 1095 sorolható ide. Az aprófalvak életének vizsgálata a hazai társadalomtudományi kutatások kedvelt témái közé tartozik (VARJÚ 2014). Aprófalvaknak tekintem az 500 fő alatti településeket (ENYEDI 1980; BAJMÓCZY ET AL. 2002). A szakirodalomban a törpefalvak elnevezés is használatos az érintett települések megnevezésére. (A KSH is ezt a megnevezést használja az 500 fő alatti falvakra). A kedvezőtlen társadalmi folyamatok, a folyamatosan csökkenő népesség és ezáltal a települések megszűnésének veszélye a kutatók figyelmét ráirányította a témára (HORVÁTH 2012).

Az aprófalvak problematikáját a lakosságuk folyamatos csökkenése, az előregedés, és az elvándorlás jelenti. Ezen kedvezőtlen folyamatok hatására sok esetben az érintett településeken olyan átalakulás indul, mely feszültségek, konfliktusok forrásai. Az aprófalvak lakossága folyamatosan csökken, a települések száma viszont nő.

Nincs ez másképpen a jelen kutatásba bevont két kistelepülésen, Kovácsszénáján és Husztóton sem. A hajdan szebb napokat látott, virágzó településeket a 20. század végére már - már fenyegette a megszűnés és a kihalás veszélye, a szomorú sorsa jutott, közeli baranyai települések, Kán, Gorica, Gyűrűfű merült fel, mint a jövő lehetséges alternatívja. A két település egymással

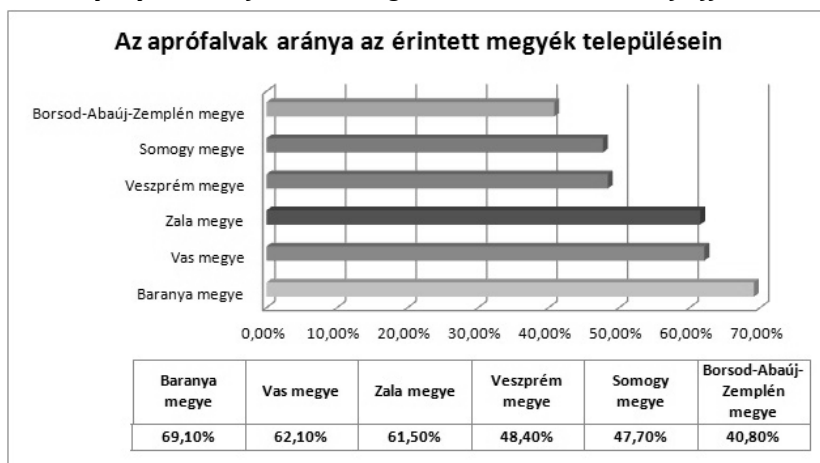
szomszédos. Hasonló földrajzi környezettel, hasonló adottságokkal rendelkeznek. Az egyiknek, úgy tűnik, sikerült a megszűnés veszélyét elkerülni, míg a másiknak nem.

Miben rejlik a kistelepülések fejlődése esetén a siker titka, és mit kell tenniük az érintett településeknek, ahhoz hogy tartósan fenntartható, életképes település maradjon?

1. A SORSTÁRSAK, AVAGY A NAGYON KICSI TELEPÜLÉSEK MAGYARORSZÁGON

Az aprófalvakban élők száma 2010-ben 284 550 fő volt, ez a magyar lakosság 2,85%-a. Tény az is, hogy a falusi lakosság számának folyamatos csökkenése miatt egyre több az 500 főnél kevesebb lakosú települések száma (HORVÁTH 2012). Az aprófalvak 70%-a hat megyében található. Baranya-, Vas-, Zala-, Veszprém-, Somogy-, és Borsod - Abaúj - Zemplén megyék településstruktúrájára a legjellemzőbb az aprófalvak nagyarányú előfordulása (1. ábra).

1. ábra: Az aprófalvak aránya az érintett megyék településein
Figure 1. The proportion of small villages in the settlements of affected counties.

Forrás: Falu c. folyóirat, 2012. alapján szerk.: Gonda T. – Bencze Sz..

Az aprótelepüléssé válás folyamata napjainkban is tart. Ahogy erre Horváth E. statisztikai adatok elemzésével is rámutatott, a folyamat az 1990-es évek óta felerősödött, és az aprófalvak száma jelentősen megnőtt.

1. táblázat: A aprófalvak száma 1990-ben, 2005-ben és 2010-ben
 Table 1. The number of small villages in 1990, in 2005 and in 2010.

Megyék	Aprófalvak/0-199			Aprófalvak/200-499			Aprófalva k	Összes települé s	Aprófalva k aránya
	199 0	200 5	201 0	199 0	200 5	201 0	2010	2010	2010
Baranya	63	71	85	136	134	123	208	301	69,1%
Vas	33	37	41	90	94	93	134	216	62,0%
Zala	63	78	83	83	76	75	158	257	61,5%
Veszprém	29	32	34	61	69	71	105	217	48,4%
Somogy	22	30	38	73	81	79	117	245	47,8%
Összesen	210	248	281	443	454	441	722	1236	281,6%

Forrás: Falu c. folyóirat 53 p. alapján szerk.: Gonda T. – Bencze Sz..

A 200 főnél kevesebb lakosú települések száma 2010-ben 393 volt, melyből 85 (21,6%) Baranyában található (1. táblázat). A 2011. évi KSH adatok szerint 140 település népessége nem érte el a 100 főt. Horváth E. kutatásai rámutatnak, hogy a falvak nagysága és az elvándorlás mértéke között szignifikáns, negatív korreláció áll fenn (HORVÁTH 2012). Nyilván ennek egyik magyarázata, illetve oka az, hogy a falvak nagysága és a helyi munkaerőpiaci helyzet között is szoros összefüggés áll fenn (vállalkozások hiánya, inaktívak magas aránya stb.)

2. A TÁRSADALMI, GAZDASÁGI ÉS RURÁLIS INNOVÁCIÓ SZÜKSÉGESSÉGE AZ APRÓFALVAK FEJLŐDÉSÉBEN

Mivel a települések fejlődésében az innováció meghatározó, ezért tartjuk fontosnak, hogy jelen értekezésünkben is kitérjünk erre a kérdéskörre. Az aprófalvak vizsgálata során elsősorban a társadalmi innováció különböző megjelenési formáit vizsgáljuk. A társadalmi innováció definíciója a *Strengthening social innovation in Europe* kiadvány szerint a következő: a társadalmi innovációk mind céljukat, mind eszközeiket tekintve társadalmi jellegűek. A társadalmi innovációk olyan új ötletek (termékek, szolgáltatások és modellek), amelyek egyidejűleg elégítenek ki társadalmi szükségleteket (hatékonyabb módon, mint más módszerekkel), és új társadalmi viszonyokat vagy együttműködéseket hoznak létre.

Maga az innováció szó latin eredetű, az *innovo* ige magyar fordítása megújít szavunknak felel meg. Szótári meghatározása szerint megújulási, fejlődési és ezzel együtt átalakulási folyamatot takar (BAKOS 2000). Napjainkban a fogalom természetesen az előbb idézeteknél jóval összetettebb, részben annak köszönhetően, hogy tartalma az eredeti, de az utóbbi két évtized értelmezéseihez képest is jelentősen bővült.

A kifejezést és annak mögöttes hátterét részletesen körüljárva az innováció fogalmát még az osztrák Schumpeter vezette be a két világháború között a közgazdaságtanba. A neves közgazdász az innovációt ugyan részben egyes termelési fázisok anyagi-technikai tényezőinek megújításaként kezelte, de már arra is figyelt, hogy a termelésben és értékesítésben alkalmazott újításokat is ide sorolja (SCHUMPETER 1980).

A II. világháborút követő évtizedekben a schumpeteri szemlélethez képest, amely a legnagyobb hangsúlyt a merőben új létrehozatalára helyezte, a fogalom egyszerre bővült és differenciálódott. Ennek megfelelően egyre többen kezelték innovációként a teljesen új megalkotásán és bevezetésén túl a már létező továbbfejlesztését, de magát a terméket nem, csak a jobb piaci értékesítést érintő újításokat. Jelentősen gazdagította az innovációval és a geográfiával kapcsolatos tudást Torsten Hägerstrand. Az innováció térbeli terjedésével foglalkozó munkája alapműnek számít (HÄGERSTRAND 1967).

A magyar származású, 1934-ben Angliában letelepedő Nobel-díjas Gábor Dénes, az 1970-es években mint az általános innováció-elmélet megalapozója, az innováció kifejezést használta „*az emberi elme minden módszeres alkotására, azaz minden olyan újdonságra, mely ha egyszer megvalósult, hasznos és ismételten alkalmazható lehet.*” (idézi GÁSPÁR 1998). A svéd Nyström a kreativitás és az innováció kölcsönösen meghatározott kapcsolatát hangsúlyozta, ahol a minőségileg magasabb szint létrejöttét véleménye szerint éppen e kettő tényező egységének foka határozza meg.

A kulcs Druckernél az iskolák, egyetemek, szolgáltatások, bankok és a közigazgatási intézmények átalakítása, megreformálása, vagyis innovációja. A neves közgazdász tehát, ahogy a már említett Gábor Dénes is, kiemelte a társadalmi innováció fontosságát, az innovációt nemcsak gazdasági és műszaki folyamatként, de társadalmi jelenségként is értelmezve. Ő az innovációt általános értelemben a vállalkozók sajátos eszközeként határozta meg, „*melynek segítségével a változásban rejlő lehetőségeket a legkülönbözőbb üzletek, szolgáltatások javára tudják kamatoztatni*” (DRUCKER 1993).

A külföldi szakembereken kívül természetesen számos magyar kutató is foglalkozott az innováció jelenségével (BOD PÉTER 2003; GÁSPÁR 1998), annak tartalmával és az egyes tudományterületeken való értelmezésének lehetőségeivel. Gáspár az akadémiai doktori védésére írta meg az „Általános innováció-elmélet” című disszertációját, amely 1998-ban könyv formában is megjelent. A neves kutató munkájában az innováció fogalmával, annak makro-

társadalmi környezetével, az innovációs folyamattal, makro- és mikro-társadalmi hatásaival egyaránt foglalkozott. Nála az innováció *„a legátfogóbb értelemben vett újítás – új értékek létrehozása – az ember mint ember megkülönböztető jegye”, amely „- belső tartalmát tekintve – nem más, mint intenzív közvetítés az új szükségletek és a szükséglet-kiegészítés meglévő eszközei között, valamint az új szükségletteremtő eszközök és a látens szükségletek között” (GÁSPÁR 1998).*

Az innováció fogalmának vizsgálata során nem megerőltető az Oslo kézikönyv megemlítése, amely első alkalommal 1992-ben jelentette meg az innováció-kutatással kapcsolatos eredményeit, ekkor még elsősorban a technológiai termék-, illetve eljárás-innovációra koncentrálna (OECD 1992). Az 1997-ben közzétett második kiadás a vizsgálatokat a szolgáltató szektorra is kiterjesztette. A 2005-ös harmadik kiadás napjainkig az innovációs felmérések alapját képezi. Ebben a kötetben az innováció fogalmába a korábbiakat tovább bővítve, a szakértők a termék- és eljárás-innováción túl már a marketing- és szervezési-szervezeti innovációt is beleértették. Ennek megfelelően az Oslo kézikönyv szerint az innováció *„új vagy jelentősen javított termék (áru vagy szolgáltatás) vagy eljárás, új marketingmódszer vagy új szervezési-szervezeti módszer bevezetése az üzleti gyakorlatban, munkahelyi szervezetben vagy a külső kapcsolatokban” (CSUBÁK ET AL. 2011).*

Mint az a fentiekben is nyomon követhető az innováció rövid történetére a folyamatos tartalmi kiszélesedésben megnyilvánuló fejlődés volt a jellemző. manapság a társadalmi innováció is népszerű kategóriává vált. Ennek vizsgálata, megnyilatkozási formái, kialakult jó gyakorlatának feltárása az aprófalvak vizsgálata során is rendkívül hasznos. Csak a társadalmi innovációról mondható el, hogy közösségi és gazdasági haszna a társadalom egésze számára irányul, és nem egyének, vállalatok vagy befektetők számára.

A társadalmi innováció komplex cselekvésként értelmezhető, amely egy adott társadalmi problémára keres megoldást, továbbá alapvető jellemzője a fejlődés és az eredményesség. Az innováció többféleképpen is végbemehet; megvalósulhat egyszeri vagy hosszabb távú beavatkozásként, esetenként elindíthat egy kezdeményezést, folyamatot. Ahhoz, hogy társadalmi innovációnak nevezünk egy tevékenységet, valami újszerű megoldási módot kell tartalmaznia. Nem szükséges ragaszkodni ahhoz, hogy az adott beavatkozás abszolút mértékben eredeti legyen, de elengedhetetlen, hogy az érintettek számára tartalmazzon valami újszerűséget az adott környezethez illeszkedve. A folyamat megvalósításához szükség van ún. innovátorokra, akik az adott folyamat elindítói, motorjai; ők dolgozzák ki és/vagy valósítják meg azon újszerű terveket, amelyek lehetőség szerint kreatív választ adnak az adott társadalmi igényekre és problémákra, ennek köszönhetően pedig eredményesebbek és fenntarthatóbbak, mint a korábban használt megoldási technikák.

A kutatásunk által vizsgált két település esetében ilyen külső „innovátor” a közös hivatal székhelyével Orfűvel a progresszív település vezetése illetve a két

települést tagként magába foglaló Orfűi TDM Szervezet, amely a küldetését és az országos gyakorlatot jóval meghaladó mértékben támogatja a településeket innovatív ötleteik megvalósításában (JÓNÁS-BERKI ET AL. 2012).

Szörényiné Kukorelli Irén az innováció tartalmát tovább gazdagítva rurális innovációról beszél, és értelmezi a rurális gazdasági és társadalmi innováció fogalmát (SZÖRÉNYINÉ 2014).

A vizsgálatunk tárgyát képező aprófalvakban sok esetben a probléma oka, hogy gyenge a humán erőforrás (humán tőke), kifogyóban, vagy külső szereplők által vannak lekötve (pl. nem helyi tulajdonú földbirtok) a térség erőforrásai. Egy térség fejlődésének megindulásához szükséges egy olyan miliónek a kialakulása, amely a megújulás, és az innováció számára nyitott. Ennek kialakulásában, meggyőződésünk szerint, a helyi humán tőkének van nagy szerepe. Lehet, és kell is az aprófalvak társadalmi, gazdasági innovációját kívülről segíteni (ezt a célt szolgálják többek között a vidékfejlesztési pályázatok egy része is), a megfelelő befogadó közeg, és a helyi társadalom elfogadása nélkül azonban ez nem valósulhat meg sikeresen. Természetesen egy - egy aprófalva sikerességét vagy fejlődési kudarcát a települési hálózaton belül a földrajzi értelemben elfoglalt helye is determinálja. Mint ahogy arra Szörényiné Kukorelli Irén rámutatott, a rurális tér két jól elkülönült típusát lehet megfigyelni: az egyik képes modern urbánus terekkel kommunikálni (vizsgálatunk szempontjából ilyen a közeli Orfű, illetve Pécs), a másik viszont „távoli vidéki terület”, mely nincs interaktív kapcsolatban a közeli innovatív urbánus centrummal (SZÖRÉNYINÉ 2014). Ezért számára marad az egyetlen út; az elöregedő társadalom, a vállalkozások- és a munkahelyek hiánya, a folyamatosan fogyatkozó népesség, és a növekvő társadalmi problémák.

A jelen tanulmányban vizsgált két településre is ráillik a fenti két kategória. Kovácsszénája az első, azaz a sikeresen fejlődő, míg Husztót a második, azaz a leszakadó kategóriába sorolható. Az aprófalvak helyzetének és a rurális innováció kapcsolatának a vizsgálata azért is nagyon időszerű, mert az EU csatlakozás megítélésünk szerint új helyzetet eredményezett, illetve eredményezhetne az érintett települések életében. Míg a '70-es, '80-as években a sodródás és kiszolgáltatottság volt a jellemző, a rendszerváltást követően megteremtődött jogi értelemben az autonóm önkormányzás lehetősége, 2004-től pedig a kreatív fejlesztési elképzelésekhez, innovatív ötletekhez fejlesztési forrásokat is lehetett szerezni a számtalan pályázati lehetőség között.

Nem túlzás azt állítani, hogy ezek az évek sorsdöntőek lehetnek a rurális térségek kistelepülései számára. Hiszen átgondolt településfejlesztési stratégia mentén jól megalapozott projektek megvalósításával mind a gazdasági innováció (pl. magas hozzáadott értékű helyi termék előállítás, szociális szövetkezetek indítása), mind pedig a társadalmi innováció (pl. civil szervezetek megerősítése, új közösségi szolgáltatások kialakítása) progresszív kezdeményezéseihez lehetőség nyílik forrást szerezni.

3. A HUSZTÓT ÉS KOVÁCSSZÉNÁJA TELEPÜLÉSEN MEGVALÓSULT KUTATÁS EREDMÉNYEI

Husztót és Kovácsszénája is Baranya megyében, a Pécsi járásban található aprófalú. Husztót Pécestől északnyugatra, Okorvölgy és Kishajmás között fekvő zsáktelepülés. Az eddig ismert források először 1542-ben említik a község nevét. A középkorban a györgényi kolostor, később a Pécsi Káptalan, majd a pécsi pálosok tulajdona volt a falu. A település két irányból közelíthető meg. Egyrészt a Pécs-Abaliget útvonal folytatásaként, valamint a Szentlőrinc-Oroszló közötti útról személygépkocsival és autóbusszal. Husztót közvetlen környezetére a sok erdő és rét jellemző, amelyek az erdőgazdálkodás, valamint a legeltető állattenyésztés fejlesztését indokolják. Husztót adottságai a falusi turizmus kiépítését teszi lehetővé, de ez a szorosabb értelemben vett közgazdasági illetve infrastrukturális adottságok biztosításának a függvénye. A település helyi védelemre javasolt értékeinek megőrzése folyamatos.

Kovácsszénája Pécestől 25 km-re, a Mecsek északi-észak-nyugati lejtőin fekvő aprófalú. Autóbusszal Pécsről Abaliget irányában közvetlenül megközelíthető. A település nevezetessége az ősi magyar halmazatos településszerkezet. A települést az 1290-es pápai tizedlajstromban említik először, amelyet az esztergomi káptalan magánlevéltára őriz.

A rendszerváltásig nem történt fejlesztés a faluban, az őslakosok nagy része elvándorolt. Az utóbbi években egyre több német és holland állampolgár költözik a településre, illetve egyre több fiatal keresi fel a falut, letelepedési szándékkal, melyet az önkormányzat is támogat *(AZ ORFŰI DESZTINÁCIÓ VERSENYKÉPESSÉGI ÉS POZÍCIONÁLÁSI STRATÉGIÁJA 2011)*.

3.1. KUTATÁSMÓDSZERTAN

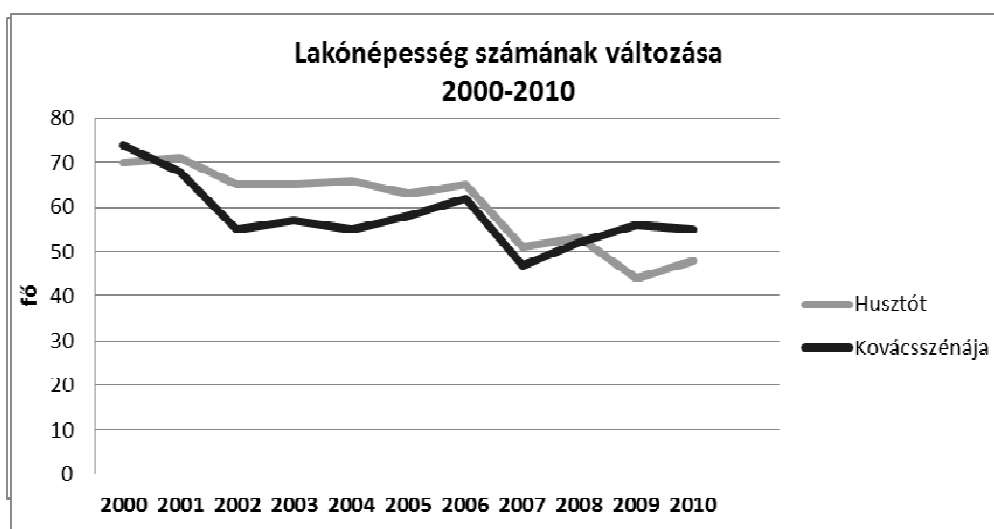
A vizsgálat során kvantitatív kutatási módszert, Survey technikát alkalmaztunk. Törekedtünk arra, hogy a kérdőív ne legyen eltúlzott terjedelmű. A 13 kérdéskörön belül számos alkérdést is szerepeltetve már elegendő adatot kaptunk az elemzésünkhöz. A kérdőíves felmérés esetszáma alacsony, amely a vizsgált két település alacsony lakosságából következik, ezért óvatos következtetések levonására van lehetőségünk. A célcsoport Husztót és Kovácsszénája lakossága volt; a falunként kitöltött 19-19 kérdőív a ténylegesen ott élők 1/3-át jelenti.

3.2. KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Husztót lakosság száma 2010-ben 48 fő volt. A településen 1930-ban 297-en, 1960-ban 200-an éltek, míg 1990-től 100 fő alatt élnek. Az elmúlt évtized adatait

nézve megállapíthatjuk, hogy a lakónépeség folyamatosan csökkent. Ha ezt a folyamatot nem sikerül megállítani, akkor Husztót is a kihalt falvak sorsára jut. Kovácsszénáján is jelenleg csak 60-an élnek. A rendszerváltás előtt jelentős hanyatláson ment keresztül. A rendszerváltás követően szép fekvésének köszönhetően az üdülőfaluk funkció megjelenése, illetve a település stagnálása volt a jellemző. 2000 és 2010 között a településen jelentősen csökkent a népesség és elveszítette lakóinak harmadát (2. ábra). 2010-től azonban a falu felerősödő rurális innovációnak köszönhetően fejlődési pályára állt. Ez már a népesség szám fogyásának megszűnésében és enyhe emelkedésében is megnyilvánul.

2. ábra: Lakónépeség 2000-2010, Husztót-Kovácsszénája.
Figure 2. Population 2000-2010, Husztót-Kovácsszénája.

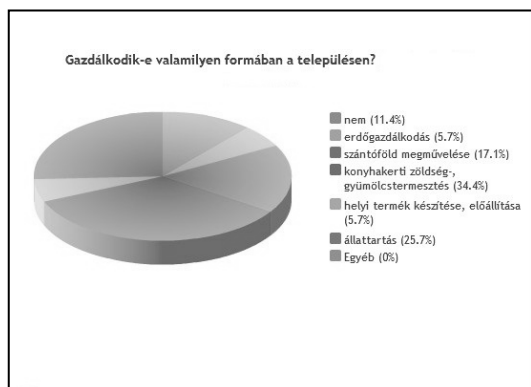
Forrás: KSH településstatisztikai adatok alapján szerk.: Gonda T. – Bencze Sz.

A gazdálkodásra vonatkozó kérdéskor már jól mutatja a két település lakóinak eltérő hozzáállását. Míg Kovácsszénáján nem volt olyan válaszadó, aki semmilyen formában nem gazdálkodik, Husztóton 11,4% volt a nemleges választ adók aránya. Kovácsszénáján 47,5 % folytat konyhakerti zöldség és gyümölcsstermesztést, Husztóton 34,4 %. A mindkét település viszonylag magas mutatói annak ismeretében is pozitívan értelmezhető, hogy ennek a tevékenységnek van az egyik legnagyobb élőlétszám igénye és jelentős hozzáadott értéket képes termelni (HUSZTI ET AL. 2013).

A választott irány tehát jónak tűnik, ugyanakkor elgondolkodtató, hogy a Husztóti lakosság gazdasági tevékenysége csak az erdőgazdaság és a szántóföld megművelés terén nagyobb, még az egyéb vizsgált területeken jóval alatta van a Kovácsszénájai eredményeknek (3-4. ábra).

3. ábra: Gazdálkodás Husztót.
Figure 3. Farming Husztót

4. ábra: Gazdálkodás Kovácsszénája
Figure 4. Farming Kovácsszénája

Forrás: Saját szerkesztés

A következő kérdéskör segítségével a helyi lakosság szubjektív jövőképét vizsgáltuk a két településen. Az alábbi eredmények szintén alátámasztják azon előfeltevésünket, miszerint egy település fejlődésében komoly szerepet játszik a helyi lakosságban rejlő motiváció és potenciál. Mutatkozik különbség Husztót és Kovácsszénája lakóinak hozzáállásában a jövőt tekintve; míg összességében Kovácsszénája megkérdezett lakosai egyértelműen pozitív jövőképet festenek le, addig a husztóti lakosok borúsabban látják saját településük jövőjét. Kovácsszénáján a megkérdezett lakók 58%-a szerint növekedni fog a következő 10 évben a lakosságszám, a husztóti lakosság 74%-a véli úgy, hogy tovább csökken a település lakóinak száma. Kovácsszénáján úgy gondolják, hogy a gazdálkodók száma növekedni fog, egyre több civil szervezet jelenik majd meg a településükön, husztóti lakosok nagy része (47%) szerint településükön a gazdálkodók- és a civil szervezetek száma egyaránt csökkenni fog. Ezzel szemben a szociális szövetkezet (Mecsek Kincse Szociális Szövetkezet) további sikeres működésében a husztóti lakosok jóval több mint fele (63%), a kovácsszénájai lakosok 84%-a bízik. Az összességében valamivel negatívabb jövőkép ellenére a Husztóton lakók többsége (53%) fejlődési lehetőséget lát a turizmusban és a helyi termék előállításban (2-3. táblázat).

2. táblázat: Település jövőképe I.
Table 2. Vision of villages I.

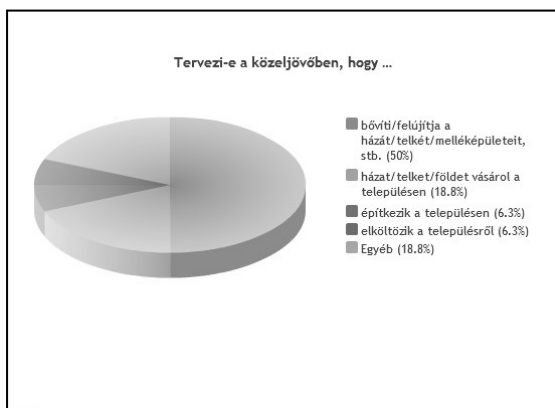
Település jövőképe	Husztót	Kovácsszénája
gazdálkodók száma növekszik	32%	53%
növekszik a lakosságszám	16%	58%
helyi termék előállítók száma nő	63%	74%
fejlődik az infrastruktúra	53%	58%
több aktív civil szervezet	16%	47%
fejlődik a turizmus	53%	63%
pályázati lehetőségek kihasználása	68%	95%
sikeresen működik a szociális szervezet (Mecsek Kincse Szoc.Szöv.)	63%	84%

Forrás: Saját szerkesztés

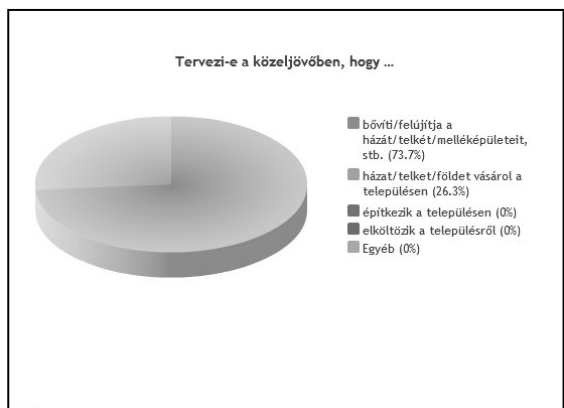
3. táblázat: Település jövőképe II.
Table 3. Vision of villages II.

Település jövőképe	Husztót	Kovácsszénája
gazdálkodók száma csökken	47%	26%
tovább csökken a lakosságszám	74%	37%
helyi termék előállítók száma csökken	21%	21%
nem fejlődik az infrastruktúra	37%	16%
csökken a civil szervezetek száma	63%	32%
nem fejlődik a turizmus	37%	11%
egyre csökkenő pályázati aktivitás	26%	0%
megszűnik a szociális szervezet (Mecsek Kincse Szoc.Szöv.)	26%	0%

5. ábra: Jövőkép III. Husztót.
Figure 5. Future plan, Husztót.

6. ábra: Jövőkép IV. Kovácsszénája.
Figure 6. Future plan, Kovácsszénája.

Forrás: Saját szerkesztés

Emellett vizsgáltuk a két településen élők önerőből történő ingatlanfejlesztésre vonatkozó terveit is. Kovácsszénáján a válaszadók 74%-a, míg Husztótón 50%-a tervezi a közeljövőben valamilyen jellegű ingatlanbővítést, felújítást. Ház, telek, illetve egyéb ingatlanvásárlásnál is hasonló tendenciát láthatunk; Kovácsszénáján magasabb (26%) a hajlandóság, mint Husztótón (19%). Ugyanakkor az eredmények alapján elgondolkodtató tény, hogy a Kovácsszénáján megkérdezettek közül egyetlen lakosban sem merült fel az elköltözés lehetősége, ezzel szemben a településről való elvándorlást a megkérdezett husztóti lakosok közül valamivel több mint 6% tervezi (5-6. ábra).

ÖSSZEGZÉS

Vizsgálatunk eredményeit figyelembe véve egyet kell értenünk azzal a megállapítással, hogy „ *A megújulni képes vidéktereket az innováció, a siker és a fejlődés hármásában kell keresni*” (SZÖRÉNYINÉ 2014).

Mindkét településre jellemző volt 2010-ig a hanyatló aprófalvak főbb problémái: elöregedés, elvándorlás, munkanélküliség, szolgáltatások csökkenése, társadalmi-szociális feszültségek megjelenése. Kovácsszénája azonban változtatni tudott ezen. Dinamikus, új polgármesterével és néhány lelkes új betelepülővel egy egyszerű és mások által (beleértve Husztót) is követhető példát valósított meg. Ennek a megoldási lehetőségnek a lényegi elemei a következők:

- Helyi erőforrások, lehetőségek számbavétele
- A helyi értékek, érdekességek, azaz a lokális adottságok feltárása. (Erre talán az egyik legeklebtársabb példa egy masszív, téglá disznóól átalakítása kerékpáros szállássá.)
- Nyitottság a betelepülőök iránt, lelkesedésüket kihasználva a helyi közösség fejlesztése a belülről (alulról) építkezés megvalósítása.
- Kreatív ötletek mentén intenzívebb forrásszerzés.
- Aktívabb település marketing, figyelemfelkeltő helyi rendezvények szervezése (angyalkert karácsonyi helyi termék vásár, kerékpárversenyek szervezése, bekapcsolódás a zöldút mozgalomba, stb.)

Mindezek együttes hatásaként a település presztízse jelentős mértékben nőtt, a helyben lakók kötődése erősödött, és a megvalósult vagy most futó projektek (pl.: szociális szövetkezet) révén a helyi gazdaság is kis mértékben erősödött.

Husztót és Kovácsszénája erőforrásai jelentősen meggyengültek azáltal, hogy a településeket körülvevő földbirtok döntő része nem helyi kézben van. Az önkormányzatok nem rendelkeznek jelentős mértékű saját tulajdonú földterülettel, így számukra nem a mezőgazdaság lehet a kitörési pont. Számukra nem követhető a 100 hektáron gazdálkodó Cserdi vagy a 240 hektáron gazdálkodó Komlóska pozitív példája. A rurális gazdaságfejlesztéshez alternatív utat/utakat kell találni. Ebben valószínűleg a turizmusnak és a magas hozzáadott értékű helyi termék előállításnak lehet meghatározó szerepe.

Kovácsszénája az elmúlt években bizonyította, hogy olyan növekedésre képes vidéki tér, ahol képesek az innováció fogadására, a helyi gazdaságuk fejlesztésére, a funkcióváltásra, és a lakosság fogyás megfordítására.

Husztót előtt a bizonyítás még hátra van, de a feladat nem teljesen reménytelen. Levonhatjuk azt a következtetést is, hogy egy-egy település sikeres fejlődése, és az innováció iránti nyitottsága nem terület specifikus (bár nyilván az a tényező sem teljesen elhanyagolható), hanem sokkal inkább személyfüggő.

IRODALOM

- BAJMÓCY P. – BALOGH A.** (2002): Aprófalvas településállományunk differenciálódási folyamatai. Földrajzi értesítő, 3-4. pp. 385-405.
- BAKOS F.** (2000): Idegen szavak és kifejezések kézisztára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 350 p.
- BELUSZKY P. – SIKOS T. T.** (2007): Változó falvaink. A magyarországi falvak típusai a harmadik évezred kezdetén. Tér és társadalom, 3.
- BOD P. Á.** (2003): Az innováció hatása a nemzeti jövedelem növekedésére. In: Pakucs J. – Lóránt K. (szerk.): Az innováció hatása a nemzeti jövedelem növekedésére, MISZ, Budapest, pp. 112-120.
- CSUBÁK T. K. – SZIJÁRTÓ K.** (2011): Stratégia a vállalati siker szolgálatában. Aula, Budapest, p. 340.
- DÉL-DUNÁNTÚLI IDEGENFORGALMI KÖZHASZNÚ NONPROFIT KFT.** (2011): Az orfűi desztináció versenyképességi és pozícionálási stratégiája. Orfű, pp. 43-44.
- DRUCKER, F. P.** (1993): Innováció és vállalkozás az elméletben és gyakorlatban. Park, Budapest, 271 p.
- ENYEDI GY.** (1980): Falvaink sorsa. Magvető Kiadó, Budapest.
- GÁSPÁR L.** (1998): Általános innovációelmélet: kísérlet egy új tudományág alapstruktúrájának meghatározására. Magyar Innovációs Szövetség, Budapest, 180 p.
- HÄGERSTRAND, T.** (1967): Innovation diffusion as a spital process. University of Chicago Press, Chicago.
- HORVÁTH E.** (2012): Törpefalvak helyzete a mai Magyarországon. A falu, 4. pp. 49-58.
- HUSZTI ZS. – RAFFAY Z. – GULYA M.** (2013): A foglalkoztatás helyzete a kertészeti ágazatban. NFA füzetek 2. pp. 148-152.
- JÓNÁS-BERKI M. – AUBERT A. – MARTON G. – RAFFAY Z.** (2012): The place and the role of local tourism destination management organizations in the tourism sector of Hungary. The role of tourism in territorial development V. pp. 141-154.
- SCHUMPETER, J. A.** (1980): A gazdasági fejlődés elmélete. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 320 p.
- SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI I.** (2014): A vidék fejlődésének motorja: A rurális innováció tulajdonságai és megjelenési formái Magyarországon. A falu, 2. pp. 51-62.
- VARJÚ V.** (2013): Aprófalvak környezeti politikája. A falu, 3. pp. 45-57.

ÉGYÉB FELHASZNÁLT IRODALOM

- http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/social-innovation/strengthening-social-innovation_en.pdf (letöltés ideje: 2015.07.10.)
- Központi Statisztikai Hivatal (KSH), Éves településstatisztikai adatok: Husztót-Kovácsszénája 2000-2010, 2014.
- OECD, 1992.
- Strengthening social innovation in Europe. Journey to effective assessment and metrics. European Union, 2012.